

TÜRK GİRİŞİMCİLERİN İŞ VE YAŞAM DEĞERLERİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BURSA İLİ UYGULAMASI

Ayhan SEYFULLAHOĞULLARI*

ÖZET

Girişimcilik değerleri üzerine yapılmış çalışma çok azdır ve değer kavramı pek kullanılmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türk girişimcilerin hangi girişimcilik değerlerinin etkisinde kaldıklarını belirlemek, girişimcilerin demografik özelliklerine göre dağılımını incelemek ve girişimcilerin demografik özelliklerinin iş ve yaşam değerlerine etkisini araştırmaktır. Bu amaca yönelik olarak öncelikle faktör analizi ile iş ve yaşam değerlerine ait faktörler ortaya çıkarılmış, sonra da eğitim ve mülkiyetin iş ve yaşam değerleri üzerindeki etkisini ölçmek üzere çok değişkenli varyans analizi uygulanmıştır. Analiz neticesinde Türk girişimcilerin, “birlikte çalışmanın vereceği mutluluğu paylaşmak, toplumsal çalışkanlığımızı göstermek, geride övünebilecek bir şeyler bırakmak” iş ve yaşam değerlerini öne çıkardıkları, iş ve yaşam değerleri için önemli değişkenin ise eğitim olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Çok Değişkenli Varyans Analizi.

A RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN THE TURKISH ENTREPRENEURS' DEMOGRAPHIC VARIABLES AND OCCUPATIONAL, LIFE VALUES: BURSA PROVINCE INSTANCE

ABSTRACT

There are few studies about entrepreneurial values and concept of value. The purpose of this study is to determine the Turkish entrepreneurs under the effects of entrepreneurial values as well as to determine the distribution of demographic characteristics of entrepreneurs and to investigate the effects on the occupational and life values of entrepreneurs. Based on this purpose initially factors of life values are determined by factor analysis. Then, in order to measure the effects of education and property on life values, multivariate analysis of variance is being applied. As a result of analysis, it is found out that “sharing the work, community diligence, putting proud of something” are significant and education is the important variable for the occupational and life values of the entrepreneurs.

Key Words: Entrepreneurship, Multivariate Analysis of Variance.

---

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu. E-Posta: cetins@marmara.edu.tr

Giriş

Girişimcilik genel olarak, yeni bir işe başlamak yada iş kurmak için risk ve sorumluluk almak olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilik kavramına daha geniş bir açıdan bakıldığında ise, karşımızda bir yaklaşım yada değerler bütünü görmekteyiz.

Girişimcilerin işletmelerini kurarken veya yaşamlarının diğer alanlarında faaliyette bulunurken sahip oldukları değerlerden bağımsız hareket etmedikleri bilinmektedir. Çalışmamızın, ülkenin kalkınmasında büyük bir güç olan girişimcilerin kendilerini motive eden girişimcilik değerlerinin saptanmasında, girişimcilik yaşam değerlerini etkileyen kişisel (demografik) özelliklerin belirlenmesinde ve buna göre izlenecek politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Birinci bölümünde girişimcilik tanımı, girişimcilik değerleri ele alınmış, İkinci bölümde girişimciliğin günümüze kadarki gelişim süreci irdelenmiş ve Türkiye’de girişimciliğin gelişimine ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine ilişkin genel bir çerçeveden sonra, girişimcilerin iş ve yaşam değerlerinin, faktör analizi ile oluşturulan faktör yapısı ortaya konmuştur. Yine bu bölümde çok değişkenli varyans analizi (Multivariate Analysis of Variance) yer almaktadır. Çalışmanın son. Bölümünde ise; girişimcilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular ile iş ve yaşam değerlerinden eğitim ve mülkiyet durumunun etkisi analiz edilmiştir.

Girişimcilik ve Girişimcilik Değerleri

Girişimci Fransızca "entrepreneur" kelimesinden gelmektedir. Bir şeyi yapmaya başlayan kişi anlamına gelmekte olup, girişmek fiilinden türemiştir. Girişimcilik ise, girişimcilerin risk alma, fırsatları kovalama, hayata geçirme ve yenilik yapma süreçlerinin tümüne verilen addır.

Girişimci emek, teknoloji, sermaye ve doğal kaynakları bir araya getirerek mal veya hizmet üreten bireydir. Girişimcilik; yaşanılan çevre içerisinde ortaya çıkan fırsatları sezme, o sezgilerden yola çıkarak projeler oluşturma, projeleri yaşama taşıma becerisine sahip olmaktır Johnson (2001, s.135).

Girişimcilik, bireyler ve onların davranış süreçleriyle yakından ilişkilidir. Girişimciler tarafından sergilenen davranışların temelini, sadece içinde buldukları ortamın gereksinimleri değil, aynı zamanda

girişimcilerin inanç, değer ve tutularının oluşturduğu belirtilmektedir Gasse (1986, s. 50). Davranışların biçimlenmesinde ise ‘değerler’ yol gösteren standartlar olarak işlev görür Schwartz and Bilsky (1987, s. 557). “Değer”, insanın tercihlerine göre faaliyette bulunduğuna yönelik inanç olarak tanımlanabilir Allport (1980, s. 4)

Her bir girişimcinin ayrı ayrı değer, inanç ve amaçları olabilir. “Değerleri” amaç ve araç değerler olarak ayırdığımızda, genellikle girişimcilerle birlikte anılan araçsal değerler, heyecan vericilik, bağımsızlık, faaliyet özgürlüğü ve yaratıcılık gibi değerleri kapsamaktadır. Girişimcilerin amaç değerleri ise, refah, finansal güven, şöhret gibi geleneksel ödüller ile toplum, aşkınlık, hayırseverlik ve sosyal adalet gibi değerleri kapsamaktadır Kao (1989, s. 21).

Literatür

Türkiye’de girişimciliğin gelişimi cumhuriyetin ilan edilmesinden dokuz ay önce 1923 şubat ayında toplanan birinci iktisat kongresinde “Türk insanından girişimci yaratmak” kararı ile olmuştur. Girişimciliğin ve özel sektörün istenen ölçüde gelişmemesi ve dünya ekonomisindeki büyük bunalımın da etkisiyle 1930’lu yıllarda devlet öncülüğünde sanayileşme süreci başlatılmıştır. 1930–1939 döneminde sanayi kesimi, cumhuriyet tarihinin bundan sonraki hiçbir döneminde ulaşamayan (%11.6) yüksek bir oranda büyümüştür Boratav (1990, s. 54). Özel sanayi sermayesi bu dönemde devlet sanayi ile rekabet değil, tamamlayıcılık ilişkileri içinde olmuştur.

Türkiye’de Planlı Dönemin başladığı 1960’lı yıllarda ise özel kesim çeşitli özendirici ve desteklerle, plan hedeflerine uygun yatırım projelerine yönlendirilmeye çalışılmıştır. Birinci Beş Yıllık Plan, büyümenin sürükleyici gücü olarak kamu yatırımlarına ve devlet işletmeciliğine ağırlık verirken, İkinci ve Üçüncü planlar ise özel birikimi yaygın teşvik ve subvansiyonlarla ön plana çıkarıyordu. 1980 yılı başlarından itibaren Türkiye de dünyadaki eğilimlere paralel olarak sanayileşme stratejisinin ve ekonomik politikaların köklü biçimde değiştiği bir döneme girmiştir. Ekonomik ilişkilerin düzenleyicisi olarak piyasanın etkinliğinin esas alındığı bu dönemde genel olarak “bireysel teşebbüs gücü, ekonomik gelişmenin esas unsuru” kabul edilmiştir. (Anavatan Kongresi,1983). Bu dönemde gençler arasında girişimcilik ve iş adamlığı, meslek tercihinde en üst sırada yer almaya başlamıştır Börü (2006, s. 11).

Ülkemizde sanayinin temelini süphesiz ki KOBİ ve orta ölçekte işletmeler oluşturmaktadır. KOBİ ve orta ölçekteki işletmelerin de büyük kısmı doğal olarak aile işletmeleridir. Aile işletmesi, sahipliği ve yönetimi doğrudan bir aile ya da birden fazla aile bünyesinde olan girişimlerdir. Türkiye'deki yerli sermayeli işletmelerin yaklaşık % 95'i aile işletmesidir. Aile işletmeleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonominin önemli bir parçası olarak görülmektedir Tonus (2004, s.35).

1990'larda bir devlet kurumu olan KOSGEB'in kurulması ile beraber, ulusal girişimcilik hareketi daha da gelişmeye başlamış ve KOSGEB bu alanda öncü bir role sahip olmuştur. Gürol ve Aydınlık (2008,s.93). 1996 yılında Gümrük Birliği uygulamaya geçtikten sonra KOBİ'ler bugün rekabet güçlerini giderek arttırmaktadırlar. Yüzlerce yıl ticari hayatın dışında kalmış olan Türk insanı sahip olduğu cesaret, hırs, yeniliğe karşı uyum gibi girişimcilik açısından fevkalade önemli olan nitelikler eğitim ve bilgi açığının da kapatılmasıyla, inanıyoruz ki Türk girişimciliği önümüzdeki yıllarda çok büyük bir atılım gösterecektir Müftüoğlu ve Durukan (2004, s. 9).

David Mc Clelland, toplumun ekonomik gelişmesinin bireysel girişimciliğe bağlı olduğu savunmuş, yüksek derecede başarılı güdüsüne sahip olan kişilerin fazla bulunduğu toplumların ekonomik gelişmeyi başardıklarını ileri sürmüştür Can (1985, s. 64). Girişimciliğin tarihsel gelişimindeki önemli yazarlardan birisi olan Thomas C. Coachran ekonomik değişimde girişimci faktörlerini analiz etmiş, özellikle ekonomik değişim sırasındaki sosyal modelleme ihtiyacı üzerine odaklanmıştır Coachran (1971, s. 95). Thomas C. Coachran' a göre son 150 yılda işletme yöneticileri, önemleri ihmal edilemeyecekleri üç değişimle karşı karşıya gelmiştir. 1. Hızlı Sanayileşme, 2.Profesyonel Yönetimin Önem Kazanması, 3.Kitle Üretimin Yapılması Akt. Arıkan (2004, s. 9).

Ülkemizde girişimcilik üzerine ilk kapsamlı çalışma, 1961 yılında Arif Payaslıoğlu tarafından yapılan "Türkiye'de Özel Sanayi Alanında Müteşebbisler ve Teşebbüsler" isimli araştırmadır. Araştırmanın ulaştığı bazı sonuçlara göre; girişimciler genellikle zengin ve ticaret alanında faaliyet gösteren ailelerden gelmekte, %30'u yükseköğrenim görmüş veya uzun süreli yurt dışında bulunmuş, % 97'si gerekli sermayeyi veya bunun önemli bir bölümünü kendileri sağlamıştır. Girişimcilerin faaliyet gösterdikleri sanayi kolları, önem sırasına göre, dokuma, gıda, tütün, kimyasal maddeler olarak sıralanmıştır. Bir başka araştırma, Erdoğan Soral'ın 1974 yılında yaptığı "Özel Kesimde Türk Müteşebbisleri" adını taşıyan araştırmadır.

Soral'ın araştırmasında “kazanç arzusu ve başarıya ulaşma duygusu” nun ileri yaşlarda düştüğü saptanmıştır.

1995 yılında Canan Çilingir ve Erol Sayın'ın yaptıkları “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiinde Girişimcilik Eğitimi: OSTİM Örneği” başlıklı araştırmadır. Çilingir ve Sayın çalışmanın amacını “OSTİM’de (Orta Doğu Sanayii ve Ticaret Merkezi) alınacak bir örnek yardımıyla bu tür sitelerde faaliyet gösteren imalat sanayi şirketlerinin genel yapısını ve eğitim gereksinmelerini araştırmak ve küçük sanayinin gelişerek rekabet gücünü arttırmasında rol alabilecek konulara dikkat çekmek” olarak belirtmişlerdir.

Bir başka çalışma, Ayşe Buğra'nın 1997 yılında yayımladığı “Devlet ve İşadamları” başlıklı araştırmasıdır. Araştırma 40 kişiyle yapılan görüşmelere dayandırılmıştır. Buğra'ya göre, Türk işadamları devleti, karşılaştıkları en önemli güçlük olarak görmektedirler. Ama aynı zamanda, yalnız servetlerini değil toplumsal konumlarını da devlete borçlu olduklarını kabul etmektedirler. Bu saptamanın, tarihsel temellerine inen araştırmacı, Türk girişimci sınıfının oluşumunun devlet müdahalesiyle olduğunun ve ulusal gelişme programının bir parçası olarak belirlediğinin altını çizmektedir.

Hüsnü Kapu, 2001 yılında yayınlanan “Orta ve Güneydoğu Anadolu’da Yaşayan Girişimcilerin Yaşam ve Girişimcilik Değerleri” isimli doktora çalışmasında Orta ve Güneydoğu Anadolu’da yaşayan 270 girişimci ile yapılan anket ve görüşmelerin sonucunda, toplumsal statü, kendini gerçekleştirme, topluma katkı, sosyal kimliğin güçlendirilmesi, aile geleneğini sürdürme, ekonomik neden gibi 6 girişimcilik değeri ve sekülerlik, değişim ve mücadele, konformistlik, cemaatçilik, iç uyum, egoizm, yetkencilik, Makyavelizm, diğergamlık ve evrensellik gibi 10 yaşam değeri bulunmuştur.

Demet Tuncer, 2002 yılında yaptığı “İşe Cezbolma ve Şirketiçi Girişimcilik Davranışı Üzerine Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezi çalışmasında, işe cezbolma durumu boyutlarının şirket içi girişimcilik davranışının boyutlarını olumlu etkilemekle birlikte, tek başına bir öncül olamayacağını; başka birtakım demografik değişkenlerin de (yenilikçilik, takımdaşlık, özgüven) var olması gerektiğini ortaya koymuştur.

Seyfi Top ise, 2006 yılında yazdığı “Girişimcilik Keşif Süreci” isimli kitap çalışmasında Türk girişimcileri, (sözlü şeylere inanan, öce telefon sonra faks, kısa vadeli düşünen, işi delege etmeyip kontrolü elde tutan, kişisel ilişkilerle iş yürüten, proje iyi gitmediği zaman başka proje bakan, patrona ses çıkarma, duygularıyla hareket eden, her yerde her zaman iş konuşan, şikayeti seven, uzlaşmaz) olarak tanımlarken, Avrupalı

girişimcileri ise, (yazılı şeylere inanan, önce faks sonra telefon, uzun süreli düşünen, işi delege edip sorumluluk veren, kurumsal ilişkilerle iş yürüten, proje iyi gitmediği zaman iyileştiren, patron hata yaptığı zaman uyarıda bulunan, akıllarıyla hareket eden, acil durum hariç hafta sonu iş konuşmayan, çözümü seven, uzlaşmacı) olarak tanımlamıştır.

Hasan Fehmi Kınay, 2007 yılında “Girişimcilik Kalkınma ve Rekabet İlişkisi”, adını taşıyan kitap çalışmasında, eğitimin önemini vurgulamıştır. Girişimcilik eğitimi alan kişilerin, yeni iş kurmada üç kat daha fazla istekli oldukları, yıllık % 27 fazla gelir elde ettikleri, mal varlıklarının % 62 daha fazla olduğunu saptamıştır.

Araştırma ve Yöntem

Araştırmanın Amacı: Türk girişimcilerin demografik özelliklere bağlı olarak dağılımını incelemek ve girişimcilerin demografik özelliklerinin iş ve yaşam değerlerine etkisini araştırmaktır.

Araştırmanın Kapsamı: Araştırmanın anakütlesini Bursa bölgesindeki girişimciler oluşturmaktadır. Bursa Sanayi Odasına kayıtlı 33.678 girişimci bulunmaktadır. Homojen yapıda olmayan bu çerçevede tesadüfi olarak belirlenen 230 girişimciye anket soruları gönderilmiştir. Elde edilen anketlerden 213 tanesi değerlendirmeye alınmış, hatalı ve eksik doldurulan 17 anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Çalışmanın kapsamı içinde yer alan Bursa, ekonomik yönüyle, Türkiye ekonomisinin geliştirilmesi açısından yönlendirici bir gücü temsil etmektedir. Ülke ve bölge ekonomisinin gelişmesine, döviz girdisi sağlanmasına ve sanayi altyapısının güçlenmesine sağladığı katkılarla Bursa, ekonomik açıdan büyük bir dinamizm sergilemektedir. Bursa, ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından İstanbul, Kocaeli ve İzmir’den sonra 4. sırada yer almaktadır. İmalat sanayinde ise Türkiye katma değerinin % 8-9’unu tek başına sağlamaktadır. Bursa’nın Türkiye GSMH’sine katkısı 1980 yılında %3,2, 1990’da %3,5, 2000’de %3,7, 2004 yılında %3,9 iken, 2008 yılında %4,2 olarak gerçekleşmiştir. İşyeri ve çalışan sayılarına göre Bursa, Marmara Bölgesi’nde İstanbul’dan sonra ikinci sırada bulunmaktadır.

Veri Toplama Yöntemleri: Araştırma verileri, ulaşabildiğimiz yöneticilere önceden eğitim verilen anketörler yardımı ile araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki diğer anket formları ise örneklem grubundaki yöneticilerin bir kısmına posta ile gönderilmiş, bir kısmına ise elden dağıtılmıştır.

Anket Sorularının Hazırlanması: Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılarak toplanmıştır. Anket formları, örneklem grubundaki girişimcilere elden dağıtılmış, doldurulmalarını müteakip teslim alınmıştır. Anket girişimcilerin demografik özellikleri, iş ve yaşam değerlerini ölçen sorulardan oluşmaktadır. Değerlendirme sorularında beşli likert ölçeği kullanılmıştır. İş ve Yaşam Değerleri ölçeğinde; (1) Çok Etkili Oldu, (2) Etkili Oldu, (3) Biraz Etkili Oldu, (4) Pek Etkili Olmadı, (5) Hiç Etkili Olmadı seçenekleri, kullanılmıştır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması: Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen bilgilerin çözümlenmesi SPSS 15 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Anketin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır. Yapılan analizlerde 213 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu çerçevede anketi oluşturan her bir ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Alfa Katsayıları (Cronbach Alfa) bulunmuştur. Anket formunda iş ve yaşam değerlerine ait 28 soru bulunmaktadır. Soruların, alfa katsayısına ne derecede ve ne yönde etkide bulduklarını saptayabilmek için; “Değişken Silindiği Taktirde Ölçeğin Alfa Katsayısı” (Alpha if Item Deleted) değerleri her bir ölçek için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Söz konusu değerler, herhangi bir değişken silindiği takdirde, geri kalan değişkenlerin iç tutarlılıklarını göstermektedir. Bu kapsamda madde silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelendiğinde ise 1, 6, 9, 13, 16, 17, 19, 23, 26 ve 28 numaralı maddelerin ölçekten çıkarılmasının ölçeğin güvenilirliğini arttıracığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede söz konusu maddeler ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. İş ve Yaşam Değerleri Ölçeğinin güvenilirlik katsayısının $\alpha = 0,590$ olduğu gözlenmektedir. Madde silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelendiğinde ise 2, 3, 4, 10 ve 24 numaralı maddelerin ölçekten çıkartılmasının ölçeğin güvenilirliğini arttıracığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede söz konusu maddeler ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmış ve Cronbach Alpha katsayısının $\alpha = 0,685$ ve madde sayısının 13 olduğu gözlenmiş, ölçeğin güvenilirliği sınanmıştır.

Verilere Ait Faktör Yapısının Belirlenmesi: Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesinde ise Faktör Analizi Yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla, Bartlett testi uygulanmıştır. Tablo 1’de gösterilen KMO ve Bartlett testi sonuçlarına göre, KMO test istatistiği % 63,6 (0,636)’olduğundan (0,636>0,50) veri setimizin faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz. Tabloda gösterilen Bartlett test istatistiği, (631,722) $p=0,01$ ’e göre anlamlı (0,000) olması, değişkenler arasında yüksek korelasyon

olduğunu göstermektedir.

Tablo 1: KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Test İstatistiği (%)	0,636
Bartlett Test İstatistiği	631,722
Serbestlik Derecesi	378
Anlamlılık	0,000

Tablo 2'deki Faktör Analizi sonuçlarından ölçeğin 3 faktörden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ayrıca varyans değerleri incelendiğinde anketi oluşturan 3 faktörün toplam varyansın yaklaşık % 75'ini (% 75,3) açıkladığı, diğer bir ifade ile girişimcilerin iş ve yaşam değerlerini % 75 gibi yüksek bir oranda ölçtüğü söylenebilir.

Tablo2: Özdeğer İstatistiğine Bağlı Faktör Sayısı ve Açıklama Varyans Yüzdesi

Bileşen	İlk Özdeğerler			Yüklemeler Toplamı		
	Toplam	% Varyans	Toplamsal %	Toplam	% Varyans	Toplamsal %
1	5,213	34,768	34,768	5,067	32,748	20,748
2	4,085	28,064	62,832	3,966	25,070	57,818
3	2,864	12,493	75,325	3,261	14,109	71,927

Temel Bileşenler analizi sonrasında elde edilen bileşen matrisinde de ölçeğin 3 faktörden oluştuğu anlaşılmakla birlikte, belirgin bir faktör yapısı elde edilememiştir. Bu nedenle her bir faktörün yüklemelerini daha net olarak görebilmek için faktörler arası karşılaştırmaya imkan vermek amacıyla elde edilen 3 faktörlük sonuç, yönlendirmeye tabii tutulmuştur. Bu amaçla Varimax Yönlendirme metodu kullanılmıştır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, yönlendirme sonrasında 5, 7, 14, 21, 27 nci soruların 1 nci Faktörü, 8, 12, 20, 22 nci soruların 2 nci Faktörü, 11, 15, 18 ve 25'inci soruların 3 ncü Faktörü oluşturduğu belirlenmiştir.

Yönlendirme sonrasında oluşturulan faktör yapısı ve bu faktör yapısında yer alan maddeler aşağıda verilmiştir. Buna göre;

FAKTÖR 1 Kişisel Gelişim İş Değeri

- İYD 5. Yeniliklerin ve gelişmelerin öncüsü olmak
- İYD 14. Kendi aldığım kararlarla bireysel gelişim sağlamak
- İYD 21. Hayatı doya doya yaşayabilmek
- İYD 27. Bireysel yaratıcılığımı göstermek
- İYD 7. Ekonomik özgürlüğe kavuşmak

FAKTÖR 2 Takımdaşlık Değeri

- İYD 12. Birlikte çalışmakla başarı ve gücünü arttırmak
İYD 20. Başarı için uzlaşmacı olmak
İYD 22. Birlikte çalışmanın vereceği mutluluğu paylaşmak
İYD 8. Yakın çevremdeki insanların gelişimine katkıda bulunmak

FAKTÖR 3 Toplumsal Yaşam Değeri

- İYD 18. Toplumsal çalışkanlığımızı göstermek
İYD 11. Geride övünebilecek bir şeyler bırakmak
İYD 15. Daha sonra, yaptığım iyiliklerle anılmak
İYD 25. Ahreti kazanmanın yolu dünyadan geçer

Tablo 4. Döndürülmüş Faktör Matrisi

	1	2	3
ÇYD5	,522	-,477	,206
ÇYD7	,709	,190	-,435
ÇYD8	0,030	,901	,097
ÇYD11	,102	,491	,772
ÇYD12	,245	,640	,126
ÇYD14	,794	-,114	-,020
ÇYD15	,286	,179	,579
ÇYD18	-,152	,103	,688
ÇYD20	,105	,721	-,097
ÇYD21	662	-,052	-,048
ÇYD22	-,040	,758	,174
ÇYD25	,248	,088	,730
ÇYD27	,830	-,100	,076

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)

Varyans analizinde, temel hedef ortalamalar arasında fark olup olmadığını anlamaktır. Sonuca ulaşmak, iki tip varyansın kıyaslanmasında kullanıldığı için işlem, varyans analizi olarak adlandırılmıştır. Gruplar arası elde edilen varyans ile gruplar içinden elde edilen varyans arasında anlamlı bir fark olup olmasına göre de hipotez testi yapılmaktadır Stevens (1986, s. 263).

Bu çalışmada varsayımları sağlayan iki bağımsız değişken; girişimcilerin eğitim ve mülkiyet grupları ve Takımdaşlık değeri, Kişisel Gelişim İş Değeri, Toplumsal Yaşam Değeri düzeylerini ölçen üç bağımlı

değişken söz konusudur. Bağımsız değişkenlerin tamamının, bağımlı değişken üzerinde bir etki gösterip göstermediğini test etmek için İki Yönlü MANOVA kullanılmıştır. Eğitim ve mülkiyet gruplarına göre ayrılmış olan girişimcilerin iş ve yaşam değer düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Hesaplanan test istatistiği olarak F değeri kullanılmıştır. Demografik değişkenlere (bağımsız değişken) göre iş ve yaşam değerleri (bağımlı değişken) ortalamalarından elde edilen gruplar arası varyans ile gruplar içi varyans arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı araştırılması ile istatistiksel test süreci tamamlanmıştır.

İki yönlü varyans analizinin uygulamada geniş yer tuttuğunu görüyoruz. 2004 yılında yapılan bir çalışmada, Ayça Güler, üniversite öğrencilerinin geleceğe ilişkin tutumları ve bu tutumların benlik kurguları ile ilişkileri incelenmiştir. Benlik yönelimi ve cinsiyete ilişkin çoklu varyans analizi (MANOVA) sonuçlarından, gelecek zaman yönelimlerinin, ilişkisel ve gelişimsel yönelimlerden etkilendiğini, ancak cinsiyetten etkilenmediğini göstermiştir. 2005 yılında yapılan bir diğer çalışma da, Arkar, H.; O.Sorias; Z.Tunca; Şafak C.; Aklın T.; Akdede B.;Şahin S.; Akvardar Y.; Sarı Ö., tarafından kişiliğin yapısını ve gelişimini tanımlama amacıyla yapılmıştır. İlişki modeli dört mizaç boyutu (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme) ve üç karakter boyutunu (kendini yönetme, iş birliği yapma ve kendini aşma) içermektedir. Yani birden çok bağımlı ve birden çok bağımsız değişken vardır. Bu yüzden MANOVA kullanılmıştır. Sosyal bilimlerden bir uygulamada sınıf öğretmenleri adaylarının fen öğretimine ilişkin öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve üniversitelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı MANOVA ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sınıf öğretmenleri adaylarının fen öğretimine yönelik öz-yeterlik inançlarının ve sonuç beklentilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı, öğrenim türlerine göre ele alındığında ise fen öğretimine ilişkin öz-yeterlik inancının farklılaşmadığı, sonuç beklentilerinin farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca, sınıf öğretmenleri adaylarının fen öğretimine ilişkin öz-yeterlik inançlarının ve sonuç beklentilerinin üniversitelerine göre farklılaştığı görülmüştür Akbaş ve Çelikkaleli (2006, s. 98).

Bulgular ve Yorum**Girişimcilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular**

Bu bölümde araştırmaya katılan girişimcilerin demografik özellikleri, frekans ve yüzde tanımlayıcı istatistikleri ile gösterilmiştir. Tablo 5'te görüldüğü gibi; girişimciler yaş, eğitim durumu, endüstriyel faaliyet kolu, sektördeki çalışma süresi, işletmenin mülkiyet durumu ve ailenin gelir durumu özellikleri açısından incelenmiştir.

Tablo 5: Girişimcilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Yaş	25-30	16	7.5	7.5
	31-35	82	38.5	38.5
	36-40	95	44.6	44.6
	41-45	12	5.6	5.6
	46 ve üzeri	8	3.8	3.8
	Toplam	213	100.0	100.0
Eğitim	İlköğretim	44	20.7	20.7
	Lise	86	40.4	40.4
	Lisans	67	31.5	31.5
	Yüksek L.	16	7.5	7.5
	Toplam	213	100.0	100.0
Endüstriyel Faaliyet Kolu	Tekstil	56	26.3	26.3
	Gıda	68	31.9	31.9
	Çelik Eşya	41	19.2	19.2
	Madencilik	25	11.7	11.7
	Kimya	23	10.8	10.8
	Toplam	213	100.0	100.0
Sektörde Çalışma Süresi	1-5	42	19.7	19.7
	6-10	98	46.0	46.0
	11-15	60	28.2	28.2
	16-20	12	5.6	5.6
	21 ve üzeri	1	0.5	0.5
	Toplam	213	100.0	100.0
Mülkiyet Durumu	Şahıs Şirketi	80	37.6	37.6
	Aile Şirketi	105	49.3	49.3
	Çok Ortak Ş.	28	13.1	13.1
	Toplam	213	100.0	100.0
Gelir Durumu	Çok Yüksek	22	10.3	10.3
	Yüksek	116	54.5	54.5
	Orta	63	29.6	29.6
	Düşük	12	5.6	5.6
	Toplam	213	100.0	100.0

Örnekleme grubu yaş değişkeni baz alınarak incelendiğinde, araştırmaya katılan girişimcilerin yaklaşık % 7'sinin 25-30, % 39'unun 31-35, % 45'inin 36-40, % 6'sının 41-45 yaş arasında, % 3'ünün ise 46 yaşın üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyi değişkeni baz alınarak incelendiğinde, araştırmaya katılan girişimcilerin yaklaşık % 21'inin ilköğretim, % 40'ının lise, % 31'inin lisans, % 8'inin ise yüksek lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Örnekleme grubu endüstriyel faaliyet kolu baz alınarak incelendiğinde, araştırmaya katılan girişimcilerin yaklaşık % 26'sının tekstil-konfeksiyon, % 32'sinin gıda, % 19'unun çelik eşya, % 12'sinin madencilik, % 11'inin kimya faaliyet kolunda olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma süresi baz alınarak incelendiğinde, araştırmaya katılan girişimcilerin yaklaşık % 20'sinin 1-5, % 46'sının 6-10, % 27'sinin 11-15, % 6'sının 16-20 arası, % 1'inin ise 21 yıldan uzun bir süredir sektörde faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Şirket mülkiyetleri baz alındığında; araştırmaya katılan girişimcilerin yaklaşık % 38'inin şahıs şirketi, % 49'unun aile şirketi, % 13'ünün ise çok ortaklı şirket olarak faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Örnekleme grubu gelir baz alınarak incelendiğinde ise; araştırmaya katılan girişimcilerin yaklaşık % 10'unun çok yüksek, % 55'inin yüksek, % 30'unun orta, % 5'inin ise düşük gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Girişimcilerin Demografik Özelliklerinin İş ve Yaşam Değerlerine Etkisinin İki Yönlü MANOVA Analizi Sonuçları

Çalışmanın bu bölümünde, girişimcilerin eğitim seviyesi ve mülkiyet durumunun (bağımsız değişkenler) iş ve yaşam değerlerine etkisi iki yönlü MANOVA analizi ile incelenmiştir. İki Yönlü MANOVA yapılmasının nedeni ise, yukarıda da belirtildiği gibi; bağımlı değişken sayısı ve bağımsız değişken sayısının birden çok oluşudur. Girişimcilerin demografik özelliklerine ait 6 farklı demografik özellik (bağımsız değişken) söz konusudur. İş ve yaşam değerlerini etkileyen bağımsız değişkenler olarak sadece iki bağımsız değişkenin (eğitim ve mülkiyet) alınmasının nedeni; diğer bağımsız değişkenlerin (çalışma süresi, gelir, yaş, endüstriyel faaliyet kolu), iş ve yaşam değerleriyle iki yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarında varsayımları sağlamamasıdır.

Çalışmanın uygulama aşamasında kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler aşağıda verilmiştir.

Bağımlı Değişkenler

- 1-Toplumsal yaşam değeri
- 2-Takımdaşlık değeri
- 3-Kişisel gelişim iş değeri

Bağımsız Değişkenler

- 1-Eğitim
- 2-Mülkiyet

Tablo 6’da her bir bağımsız değişkenin her bir alt grubundaki örneklem sayıları verilmiştir.

Tablo 6: Bağımsız Değişken Gruplarındaki Örneklem Büyüklükleri

		Kategori İsimleri	N
Eğitim	1	İlköğretim	44
	2	Lise	86
	3	Lisans	67
	4	Yüksek lisans	16
Mülkiyet	1	Şahıs şirketi	80
	2	Aile şirketi	105
	3	Çok ortaklı şirket	28

Kovaryans matrislerinin eşitliğini test eden aşağıdaki Tablo 7’de, Box’M değeri (77,007) ve anlamlılık (0,298) olduğu için kovaryans matrislerinin eşit olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Tablo 7: Kovaryansların Eşitliği Varsayımı Test Sonuçları

Box’M	77,007
F	1,095
S.D.1	54
S.D.2	8407,012
Anlamlılık	0,298

Tablo 8’de; her bir bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlerdeki gruplara göre varyans eşitliği (homojenlik) sınanmıştır. Anlamlılık sütunundaki değerler, 0,05 ‘ten büyük olduğu için varyans eşitliğinin gerçekleştiği söylenebilir. Böylece MANOVA ‘nın temel varsayımları sağlanmış olur.

Tablo 8: Varyansların Eşitliği Varsayımı Test Sonuçları

	F	S.D.1	S.D.2	Anlamlılık
Kişisel Gelişim D.	1,237	10	202	0,276
Takımdaşlık D.	0,573	10	202	0,833
Toplumsal Y.D.	1,313	10	202	0,233

Tablo 9’da çoklu karşılaştırma tablosu yer almaktadır. Çoklu karşılaştırma tablosunda en güvenilir test Pillai’s Trace testi olsa da genellikle Wilks Lambda testinin sonuçları kullanılmıştır.

Tablo 9: Bağımsız Değişkenlere Ait Çoklu Karşılaştırma

	Değer	F	S.D.	Hata S.D.	Anlamlılık	Etki Derecesi
Ara Uzaklık Pillai’s T.	,955	751,779 ^a	3,000	200,000	,000	,955
Wilk’s lambda	,045	751,779 ^a	3,000	200,00	,000	,955
Hotelling’s trace	21,078	751,779 ^a	3,000	200,000	,000	,955
Roy’s Largest	21,078	751,779 ^a	3,000	200,00	,000	,955
Eğitim Pillai’s Trace	,278	3,717	9,000	606,000	,000	,093
Wilk’s lambda	,731	3,979	9,000	486,89	,000	,099
Hotelling’s Trace	,355	4,172	9,000	596,000	,000	,106
Roy’s Largest	,316	11,468 ^b	3,000	202,00	,000	,240
Mülkiyet Pillai’s Trace	,054	1,007	6,000	402,000	,442	,027
Wilk’s lambda	,946	1,002 ^a	6,000	400,00	,425	,027
Hotelling’s Trace	,056	,998	6,000	398,000	,428	,027
Roy’s Largest	,045	1,613 ^b	3,000	201,00	,191	,043
Eğit.&Mülk. Pillai’s T.	,113	,857	15,000	606,000	,613	,038
Wilk’s lambda	,889	,856	15,000	532,51	,615	,038
Hotelling’s Trace	,121	,854	15,000	596,000	,617	,039
Roy’s Largest	,087	1,903 ^b	5,000	202,00	,100	,080

Tablo 9’da eğitim ve mülkiyet (bağımsız) değişkenlerinin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi verilmekle beraber eğitim & mülkiyet (eğitim ve mülkiyetin birlikte) değişkenlerinin birlikte bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi de verilmiştir. Anlamlılık sütununa bakıldığında eğitim değişkeninin model üzerinde $p=0,05$ ’e göre istatistiksel anlamlı olduğu (0,000), mülkiyet değişkeninin model üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (0,425) ve birlikte etkileşimin anlamlı olmadığı (0,615) saptanmıştır. Yani girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olan bağımsız değişken,

eğitimidir, ya da bir başka deyişle; girişimcilerin iş ve yaşam değerleriyle eğitim arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır. Mülkiyet değişkeni iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili değildir. Etki derecelerine bakıldığında eğitim 0,099, mülkiyet 0,027 ve eğitim & mülkiyet (birlikte etkileşim) 0,038 olduğu saptanmıştır.

Tablo 10'da Varyans analizi tablosunda her bir bağımsız değişkenin her bir bağımlı değişken üzerindeki etkisi görülmektedir. Girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olduğu görülen eğitim değişkeni için; takımdaşlık değeri üzerindeki etkisinin $p=0,05$ 'e göre anlamlı olduğu (0,000), toplumsal yaşam değeri üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu (0,027) ve kişisel gelişim iş değeri üzerinde anlamlı olmadığı (0,225) anlaşılmaktadır. Yani girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olduğu saptanan eğitim (bağımsız değişken) değişkeni ile takımdaşlık değerleri ve toplumsal yaşam değerleri arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Eğitimin girişimcilerin iş ve yaşam değerlerinden olan, kişisel gelişimin iş değeri üzerinde etkili olmadığı görülmektedir. Mülkiyet (bağımsız değişken) ile tüm bağımlı değişkenler (iş ve yaşam değerleri) arasındaki ilişkinin $p=0,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (1. Bağımlı değişken =0,539, 2. Bağımlı değişken =0,093, 3. Bağımlı değişken =0,760) görülmüştür. Etki derecelerine bakıldığında; eğitimin, takımdaşlık değeri üzerindeki etkisinin (0,209), eğitimin toplumsal yaşam değeri üzerindeki etkisinden (0,081) büyük olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Varyans Analizi

	Bağımlı değişken	Kareler Toplamı	S.D.	Ort. Fark	F	Anlam lılık	Etki Derecesi
Düzeltilmiş Model	Kişisel Gelişim İş Değeri	9,976 ^a	10	,998	1,606	,114	,128
	Takımdaşlık Değeri	9,270 ^b	10	,927	4,321	,000	,284
	Toplumsal Yaşam Değeri	3,134 ^c	10	,313	1,513	,144	,122
Ara Uzaklık	Kişisel Gelişim İş Değeri	251,238	1	251,2	404,3	,000	,788
	Takımdaşlık Değeri	280,175	1	280,1	1306,	,000	,923
	Toplumsal Yaşam Değeri	248,199	1	248,1	97,84	,000	,917

Eğitim	Kişisel Gelişim İş Değeri	2,752	3	,917	1,476	,225	,039
	Takımdaşlık Değeri	6,196	3	2,065	9,628	,000	,209
	Toplumsal aşam Değeri	1,979	3	,660	3,183	,027	,081
Mülkiyet	Kişisel Gelişim İş Değeri	,773	2	,386	,622	,539	,011
	Takımdaşlık Değeri	1,043	2	,522	2,431	,093	,043
	Toplumsal Yaşam Değeri	,114	2	,057	,275	,760	,005
Eğitim&Mülkiyet	Kişisel Gelişim İş Değeri	2,964	5	,593	,954	,449	,042
	Takımdaşlık Değeri	1,247	5	,249	1,163	,332	,051
	Toplumsal Yaşam Değeri	,380	5	,076	,367	,870	,017
Hata	Kişisel Gelişim İş Değeri	67,724	202	,621			
	Takımdaşlık Değeri	23,382	202	,215			
	Toplumsal Yaşam Değeri	22,585	202	,207			
Toplam	Kişisel Gelişim İş Değeri	582,000	213				
	Takımdaşlık Değeri	507,333	213				
	Toplumsal Yaşam Değeri	473,480	213				
Düzeltilmiş Toplam	Kişisel Gelişim İş Değeri	77,700	212				
	Takımdaşlık Değeri	32,652	212				
	Toplumsal Yaşam Değeri	25,720	212				

Tablo 11’de eğitim değişkeninin Çoklu karşılaştırma (Multiple Comparison) tablosu yer almaktadır. Girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olduğu saptanan eğitim değişkenine ait, ortalama fark (mean difference) ve anlamlılık (Significance) değerlerine göre; takımdaşlık değeri

ve toplumsal yaşam değeri üzerinde en fazla etkili olan eğitim grubunun, yüksek lisans yapan girişimciler olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 11: Eğitim Değişkeninin Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Bağımlı Değişken	Eğitim (I)	Eğitim(J)	Ortalama Fark	Std. Hata	Anlamlılık
Örgütsel İş İnanç Değeri	İlköğretim	Lise	-,2708	,10710	,061
		Lisans	-,3089*	,11328	,037
		Y. Lisans	-1,0208*	,18308	,000
	Lise	İlköğretim	,2708	,10710	,061
		Lisans	-,0381	,10438	,983
		Y. Lisans	-,7500*	,17771	,000
	Lisans	İlköğretim	,3089*	,11328	,037
		Lise	,0381	,10438	,983
		Y. Lisans	-,7119*	,18150	,001
	Yüksek lisans	İlköğretim	1,0208*	,18308	,000
		Lise	,7500*	,17771	,000
		Lisans	,7119*	,18150	,001
Toplumsal Yaşam Değeri	İlköğretim	Lise	-,0568	,10526	,949
		Lisans	-,1755	,11133	,396
		Y. Lisans	-,6063*	,17993	,006
	Lise	İlköğretim	,0568	,10526	,949
		Lisans	-,1187	,10259	,655
		Y. Lisans	-,5494*	,17466	,011
	Lisans	İlköğretim	,1755	,11133	,396
		Lise	,1187	,10259	,655
		Y. Lisans	-,4307	,17838	,080
	Yüksek lisans	İlköğretim	,6063*	,17993	,006
		Lise	,5494	,17466	,011
		Lisans	,4307	,17838	,080

Buradaki ortalama fark değerlerinin üzerindeki indislerden anlamlı olduğu gözlenen eğitim grupları, anlamlılık sütununda yer alan değerlerin bir sağlaması olarak görülebilir. Girişimcilerin takımdaşlık değeri ile, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlenen eğitim grupları ortalamalarından hareketle, yüksek lisans-lisans için 0,7119, yüksek lisans-lise için 0,7500, yüksek lisans-ilköğretim için 1,0208, lisans-ilköğretim için 0,3089 ortalama fark değerleri tespit edilmiştir. Anlamlılık değerlerine bakıldığında $p=0,05$ 'e göre; girişimcilerin takımdaşlık değeri için, yüksek lisans&lisans (0,000), yüksek lisans&lise ((0,000), y,lisans&ilköğretim (0,001) ve lisans&ilköğretim'in (0,037) değerlerinden, birlikte etkileşimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söyleyebiliriz. Lisans&lise (0,983) ve lise&ilköğretim (0,061) etkileşiminin, $p=0,05$ 'e göre, girişimcilerin takımdaşlık değeri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

yaratmadığı görülmektedir. Toplumsal yaşam değeri için istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenen eğitim gruplarından, yüksek lisans-lise (0,5494), yüksek lisans-ilköğretim (0,6063) ortalama fark değerleri elde edilmiştir. $p=0,05$ 'e göre anlamlı olduğu görülen yüksek lisans&lise (0,011), yüksek lisans&ilköğretim (0,006) etkileşiminin, girişimcilerin toplumsal yaşam değeri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. $p=0,05$ 'e göre; Lise&ilköğretim (0,949), Lisans&lise (0,655), lisans&ilköğretim (0,396), yüksek lisans&lisans (0,080) etkileşimlerinin, girişimcilerin toplumsal yaşam değeri üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Buradan anlaşılıyor ki; eğitim seviyesi yükseldikçe iş ve yaşam değerler ortalaması da yükselmektedir. Ancak yüksek lisans ortalama değerinin, diğer grup değerlerinden oldukça farklı olduğu görülmektedir.

Sonuç

Türk Girişimcilerin İş ve Yaşam Değerlerine ait ölçeğin faktör yapısının belirlenmesinde Faktör Analizi Yöntemi kullanılmıştır. Faktör Analizi sonuçlarından ölçeğin 3 faktörden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ayrıca varyans değerleri incelendiğinde anketi oluşturan 3 faktörün toplam varyansın yaklaşık % 75'ini açıkladığı, diğer bir ifade ile girişimcilerin iş ve yaşam değerlerini % 75 gibi oldukça yüksek bir oranda ölçtüğü söylenebilir. Bunlar, FAKTÖR 1: Kişisel Gelişim İş Değeri FAKTÖR 2: Takımdaşlık Değeri, FAKTÖR 3: Toplumsal Yaşam Değeri olarak belirlenmiştir.

Girişimcilerin iş ve yaşam değerlerini etkilediği düşünülen çeşitli demografik özelliklere göre İki Yönlü Varyans Analizine (MANOVA) geçmeden önce, varsayımlar sınanmıştır. Kovaryans matrislerinin eşitliğini test eden Box'M değerine göre kovaryans matrislerinin eşit olduğu, her bir bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlerdeki gruplara göre varyans eşitliği (homojenlik) varsayımı için Levene's test istatistik değerlerine bakıldığında; bağımlı değişken gruplarındaki homojenlik (varyans eşitliği) varsayımı sonucunu çıkarabiliriz Diğer demografik değişkenlerin (Çalışma süresi, gelir, yaş, faaliyet kolu) iş ve yaşam değerleriyle olan ilişkisinin iki yönlü MANOVA sonuçlarında varsayımların sağlanmadığı görülmüştür.

Yukarıda bahsi geçen varsayımları sağlayan iki demografik değişken söz konusudur. Birincisi eğitim, ikincisi mülkiyet durumudur. Dolayısıyla bu çalışmada, varsayımları sağladıkları gerekçesiyle, eğitim ve mülkiyet (bağımsız) değişkenlerinin etkisi altında, girişimcilerin iş ve yaşam değerlerinin (bağımlı değişken) iki yönlü varyans analizi sonuçlarına yer

verilmiştir.

Bağımsız değişkenlere ait çoklu karşılaştırma tablosunda yer alan sonuçlara göre; girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olan ya da bir başka deyişle; istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratan bağımsız değişken, eğitimidir. Girişimciler için mülkiyet durumunun, iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olmadığı gözlenmiştir. Birlikte etkileşime (eğitim&mülkiyet) bakıldığında; girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olmadığını (istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını) görmekteyiz. Varyans analizi tablosundan hareketle, girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olduğu saptanan eğitim (bağımsız değişken) değişkeninin, takımdaşlık değeri (birlikte çalışmakla başarı ve gücünü arttırmak, başarı için uzlaşmacı olmak, birlikte çalışmanın vereceği mutluluğu paylaşmak, yakın çevremdeki insanların gelişimine katkıda bulunmak) ve toplumsal yaşam değeri (toplumsal çalışkanlığımızı göstermek, geride övünebilecek bir şeyler bırakmak, daha sonra, yaptığım iyiliklerle anılmak, ahreti kazanmanın yolu dünyadan geçmek) üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığını, başka bir deyişle; etkili olduğunu söyleyebiliriz. Eğitimin iş ve yaşam değerlerinden, kişisel gelişim iş değeri üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Etki derecelerine bakıldığında; eğitimin takımdaşlık değeri üzerindeki etkisinin, eğitimin toplumsal yaşam değeri üzerindeki etkisinden büyük olduğu tespit edilmiştir.

Girişimcilerin iş ve yaşam değerleri üzerinde etkili olduğu saptanan eğitim değişkeninin, ortalama fark (mean difference) ve anlamlılık değerlerine göre; takımdaşlık değeri ve toplumsal yaşam değeri üzerinde en fazla etkili olan eğitim grubunun Yüksek lisans olduğu gözlenmektedir. Girişimcilerin takımdaşlık değeri ile yüksek lisans&lisans, yüksek lisans&lise, y,lisans&ilköğretim ve lisans&ilköğretim, etkileşimleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Lisans&lise, lise&ilköğretim etkileşimi ile girişimcilerin takımdaşlık değeri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır. Anlamlı olduğu görülen yüksek lisans&lise, yüksek lisans&ilköğretim etkileşiminin, girişimcilerin toplumsal yaşam değeri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Lise&ilköğretim, Lisans&lise, lisans&ilköğretim, yüksek lisans&lisans etkileşimlerinin, girişimcilerin toplumsal yaşam değeri üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Buradan eğitim seviyesi yükseldikçe iş ve yaşam değerleri ortalamasının da yükseldiği sonucu çıkarılabilir.

İş ve yaşam değerlerini geliştirmede, demografik değişkenler arasında en önemli bileşenin eğitim olduğu sonucuna varılmıştır..

Girişimciler için eğitim, hayatın bütününe yayılmalı ve bir yaşam felsefesi haline dönüştürülmelidir. Girişimcilere eğitim desteği vermek üzere devletimiz yeterli kaynağı ayırmalıdır. Bu çerçevede yapılabilecekleri; girişim okullarının açılması, ileri düzeyde bilimsel çalışmalar yapılması (endüstriyel ve sosyal araştırmalar), uluslararası nitelikte işgücünün yetiştirilmesi olarak sayabiliriz.

Kaynakça

- Akbaş, A.; Ö.Çelikkaleli, “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Öğretimi Öz Yeterlik İnançlarının Cinsiyet, Öğretim Türü ve Üniversitelerine göre İncelenmesi”, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2006,2(1):98-110.
- Allport,G.W., *Attitudes Handbook of Social Psychology*, Clark University Press, (1980), s.3-7.
- Arıkan, Semra, *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı güncel Konular*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi, (2004).
- Boratav, K., *Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)*, 3.Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, (1990).
- Börü, D., *Girişimcilik Eğilimi Marmara Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*, M.Ü. Yayın No:733, (2006).
- Buğra, A., *Devlet ve İşadamları*, (2.Baskı), İletişim, İstanbul, (1997), s:17.
- Çilingir, C.& Sayın, E., “Küçük Ölçekli İmalat Sanayinde Girişimcilik Eğitimi”, OSİAD, Ankara, (1994), s:40-44.
- Dollinger, Marc J., *Entrepreneurship*, Second Edition, (1999).
- Gasse, Y., *The Development of New Entrepreneurs: A Belief-Based Approach*, Bollinger Publishing Company, Massachuset, (1986).
- Güröl, Y. ve Aydınlik, A.Ü., “Entrepreneurship Education In Turkish Universities”, *18th Annual Global Conference, Internationalizing Entrepreneurship Education and Training*, 17-20 July 2008, Ohio, USA.
- Johnson, D., *What Is Innovation and Entrepreneurship? , Lessons For Larger Organizations,Industrial and Commercial Training*, 2001, Vol:33, No:4.
- Kapu, H., *Orta ve Güneydoğu Anadolu’da Yaşayan Girişimcilerin Yaşam ve Girişimcilik Değerleri*, Doktora Tezi, İstanbul, (2001).
- Kao, John, *Entrepreneurship, Creativity & Organization*, Prentice Hall, New Jersey, (1989).

Kınay, H.F., *Girişimcilik Kalkınma ve Rekabet İlişkisi*, Afşaroğlu Matbaası, Ankara, (2007).

Müftüoğlu, T., ve Durukan, T., *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, Gazi Kitabevi, Ankara, (2004).

Payaslıoğlu, A., *Türkiye'de Özel Sanayi Alanında Müteşebbisler ve Teşebbisler*, SBF Enstitüsü, Ankara, (1961), s:34.

Schwartz, Shalom H. and Bilsky, W., "Toward a Universal Psychological Structure of Human Values.", *Journal of Personality and Social Psychology*, (1987).

Soral, E., "Özel Kesimde Türk Müteşebbisleri", *Ankara İ.T.İ.A.*, Ankara, (1974), s:151-175.

Stevens, J., *Applied Multivariate Statistics for Social Sciences*, Lawrence, Erlbourn Associate, Inc., New Jersey, (1986).

Tonus, Z., "Yöneticilerin Aile İşletmeleri Sorunlarına Bakışı: Eskisehir Sanayi Odasına Bağlı Aile İşletmelerinde Bir Araştırma", *Kültür Üniversitesi 1. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiri Kitabı*, İstanbul, (2004), 223-232.

Top, S., *Girişimcilik Keşif Süreci*, Beta Yayınları, İstanbul, (2006).

Tuncer, D., *İşe Cezbolma ve Şirketiçi Girişimcilik Davranışı Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek lisans Tezi, İstanbul, (2002).